

РОЗРОБКА КАРТИ ЗНАТЬ ПРО СТАН ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

У статті доведено важливість управління знаннями підприємства для досягнення конкурентних переваг. Обґрунтовано необхідність розробки карти знань про стан економічної безпеки підприємства.

Ключові слова: економічна безпека підприємства, карти знань, онтології, управління знаннями.

В статтє доказана важность управления знаниями предприятия для достижения конкурентных преимуществ. Обоснованно необходимость разработки карты знаний о состоянии экономической безопасности предприятия.

Ключевые слова: экономическая безопасность предприятия, карты знаний, онтологии, управления знаниями.

In the article importance of management by knowledges of enterprise is proved for achievement of competitive edges. Grounded necessity of development of map of knowledges about the state of economic safety of enterprise.

Keywords: economic safety of enterprise, map of knowledges, ontology, management by knowledges.

Постановка проблеми. *Усвідомлення знань як економічного ресурсу, життєво необхідного для діяльності підприємств, є вагомим підставою для включення їх в сферу управлінської діяльності. Не випадково управління знаннями на підприємствах сьогодні є важливим стратегічним завданням.*

Для сучасного підприємства характерною є постійна зміна зовнішнього середовища, в якому працюють, адаптуються і виживають суспільства, організації, люди. В умовах конкуренції ринкова доля підприємства багато в чому визначається швидкістю і точністю реакції на зміну зовнішнього середовища, а це вимагає застосування в управлінні нових концепцій, техніки і інструментарію.

Діяльність як окремих людей, так і підприємств зараз все більшою мірою залежить від знань, що є у них, — одного з найцінніших ресурсів — і здібності їх ефективно використовувати. Проте засоби, призначені для представлення знань, ще недостатньо досконалі і часто примушують знов і знов шукати рішення одних і тих же задач.

Сьогодні управління знаннями розглядається як могутня конкурентна перевага підприємства, орієнтованого на постійні зміни бізнес-процесів. Але ні інформаційні технології (ІТ), ні дані самі по собі не можуть забезпечити конкурентної переваги на довгостроковий період. Конкурентні переваги можуть бути досягнуті тільки “переведення” інформації в цінне, смислове керівництво до дії. Таким чином, знання полягає у дії: у ефективному представленні даних та інформаційних ресурсів для ухвалення рішень, а також в самому виконанні ухваленого рішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. До найбільш авторитетних дослідників у галузі загальної теорії управління знаннями можна віднести таких авторів, як Д.Скирм, І.Нонак, Х.Такеучі, У.Борґхофф, Г.Бхатт, Б.Лев, Л.Прусак, С.Климов, Н.Шпак, Т.Гаврилова, Гапоненко А. Л. та ін.

Формулювання цілі. Головною метою статті є розробка карти знань про економічну безпеку підприємства.

Виклад основного матеріалу. Майже всі компанії володіють величезним початковим багажем даних і практичного досвіду. Але поки ця інформація розосереджена в базах даних, сховищах документів, повідомленнях електронної пошти, звітах про продажі і, зрозуміло, в головах співробітників. Проблема в тому, щоб організувати доступ до цих даних, надавши їм форму, зручну для використання. Це не просто, а якщо це потрібно зробити це швидко (щоб прийняти на основі аналізу інформації невідкладне рішення), завдання може виявитися практично нездійсненним.

Таким чином, управління знаннями на підприємстві повинне стати системоутворюючим чинником, сприяючим підвищенню його інноваційного потенціалу, можливостей підприємства, які використовуються для досягнення поставленої мети, рішення певних задач. Системний принцип самоосвіти, отримання знань, управління знаннями полягає в умінні вирішувати професійні задачі в типових і нестандартних ситуаціях, а також в розвитку системного мислення, баченні об'єкту не окремо, а в системі взаємостосунків; формуванні світогляду, зв'язаного з цінностями суспільства, в знанні і баченні взаємообумовлених процесів.

Однією з основних проблем, характерних для систем, заснованих на знаннях, є проблема подання знань. Це обумовлюється тим, що форма подання знань впливає на характеристики і властивості системи.

Для можливості оперування знаннями про стан економічної безпеки за допомогою комп'ютера, необхідно здійснити їхнє моделювання. При цьому необхідно відрізнити знання, призначені для обробки комп'ютером від знань, використовуваних людиною.

При проектуванні моделі подання знань про стан економічної безпеки варто враховувати такі фактори, як однорідність подання, що приводить до спрощення механізму керування логічним виведенням і керуванням знаннями, і простота розуміння, що припускає доступність розуміння подання знань експертами і користувачами системи. Однак виконати ці вимоги в однаковій мірі, як для простих, так і складних задач досить важко.

Моделі подання знань про стан економічної безпеки класифікують у залежності від ступеня декларативності (процедурності) мовних засобів, використовуваних для опису знань.

Декларативна модель подання знань ґрунтується на припущенні, що проблема подання деякої предметної області зважається незалежно від того, як ці знання потім будуть використовуватися. Тому модель складається зі статичних описових структур знань і механізму виведення,

що оперує цими структурами і практично не залежить від їхнього змістовного наповнення.

Декларативні знання надходять у систему від експертів з економічної безпеки і включають факти або аксіоми і правила, що відносяться до цих фактів. Для декларативних форм особливою є організація бази знань, при якій у ній зберігаються тільки описи складових економічної безпеки і їхніх семантичних відношень і відсутня інформація про те, як можуть бути використані дані описи. При цьому в якійсь мірі виявляються роздільними синтаксичні і семантичні аспекти знання, що є перевагою через можливість досягнення визначеної універсальності. Така універсальність забезпечує гнучкість і економічність декларативного подання, тому що дозволяє по-різному використовувати ті самі факти.

У декларативних моделях не містяться в явному виді описи виконуваних процедур. Ці моделі являють собою звичайно множини незалежних фактів або тверджень, що дозволяє здійснювати модифікацію знань і навчання простим додаванням або усуненням тверджень.

Економічна безпека подається у вигляді синтаксичного опису її стану (за можливістю повного). Виведення рішень ґрунтується, як правило, на процедурах пошуку в просторі станів.

У процедуральній моделі знання містяться в процедурах – невеликих програмах, що задають послідовності дій, які повинні бути виконані, і послідовності цілей, що повинні бути досягнуті. При цьому можна не описувати всі можливі стани економічної безпеки для реалізації виведення. Досить зберігати деякі початкові стани і процедури, що генерують необхідні описи ситуацій і дій.

При процедуральному поданні знань семантика безпосередньо закладена в опис елементів бази знань, за рахунок чого підвищується ефективність пошуку рішень. У порівнянні з процедуральною частиною статична база знань у них є малою. Вона містить не “незмінні аксіоми”, а лише так звані “твердження”, які є прийнятними в даний момент, але можуть бути змінені чи вилучені в будь-який час. Загальні правила виведення подані у вигляді спеціальних цілеспрямованих процедур, що активізуються в міру потреби.

Засобом підвищення ефективності генерації виведення в процедуральних моделях є додавання в систему знань про застосування, тобто знань про те, яким чином використовувати накопичені знання для вирішення конкретної задачі. Ці знання, як правило, теж подаються в процедуральній формі.

Головна перевага процедуральних моделей полягає в більшій ефективності механізмів виведення за рахунок уведення додаткових знань про застосування, що, однак, знижує їхню спільність.

Таким чином, модель управління знаннями про стан економічної безпеки — це стратегія підприємства, мета якої — виявити і обернути на користь всю інформацію, що є у неї, досвід і кваліфікацію співробітників з

тим, щоб підвищити якість обслуговування клієнтів і скоротити час реакції на змінні ринкові умови.

Управління знаннями (Knowledge Management) — сукупність процесів і технологій, призначених для виявлення, створення, розповсюдження, обробки, зберігання і надання для використання знань.

Карти знань є хорошим способом фіксації і обміну явними знаннями, а також виступають візуальною моделлю представлення знань з різними рівнями деталізації. Мета розробки такого представлення — показати, які знання потрібні для роботи фахівців.

“Одиницями знань” тут можуть виступати тексти, файли, історії успіху, графічні матеріали, моделі, числові показники і ін. Карти знань також можуть служити як показники на більш деталізовані джерела знань організації, у тому числі і містити посилання на окремих експертів або на мережі зв'язку фахівців. Саме по собі таке уявлення вже служить окремим інтелектуальним продуктом, виступаючи додатковим знанням, оскільки відкриває неявні зв'язки між джерелами знань або указує на “цілини” в існуючих ресурсах.

Серед безлічі можливих типів карт знань, які потрібні підприємству, виділяють, принаймні, наступні чотири загальні категорії.

Процесно-орієнтовані — показують знання і джерела знань, які підтримують основні бізнес-процеси підприємства. Це можуть бути організаційні процеси, дослідження, виробництво, продажі та ін. Перед складанням такої карти детально аналізуються відповідні процеси бізнесу — як з погляду внутрішніх процедур підприємства, так і з урахуванням знань клієнтів і партнерів. Головна перевага цього представлення — конкретність і тактична письменність.

Концептуальні — різні методи ієрархічної класифікації змісту у вигляді понять і семантичних відносин між ними. Часто ці карти знань називають ще таксономіями або онтологіями. Окремим випадком простої онтології виступає, наприклад, корпоративний тезаурус — система понять і відносин області бізнесу підприємства або деякої підобласті (наприклад, сфери інтересів співтовариства практиків). Онтологія може, зокрема, співвіднести подібні проекти, виконувані двома різними підрозділами організації, роблячи ці знання явнішими і зв'язаними.

Карти компетенцій — демонструють навички фахівця, його просування по службі і професійний профіль. На основі інформації цього типу складаються корпоративні “жовті сторінки”, які полегшують пошук експертів в компанії, особливо з територіально розподіленою структурою, проводиться коректування програм навчання фахівців.

Карти соціальних мереж — показують мережі знань і моделі комунікацій на підприємстві серед різних співтовариств практиків, партнерів компанії та інших соціальних одиниць. Одним із застосувань карт даного типу виступає аналіз способів обміну знаннями в процесі спільної роботи і соціальному контексті.

Таким чином карти знань надають інформацію для ухвалення рішень практично на всіх рівнях: стратегічному — при виробленні ефективніших способів використання активів знань, людському — для визначення інтенсивності обміну знаннями, інформаційних переважань або “недовантажень”, організаційному — для оцінки типів управлінських рішень, питань щодо власників знань, структурному — в цілях інтеграції внутрішніх і зовнішніх джерел корисної інформації, системному — при розробці рішень, орієнтованих на користувачів (типи баз даних, ефективні комунікації, стратегії пошуку і т. ін.).

Карта знань про стан економічної безпеки

Процедура складання виступає значущим інструментом генерації нових ідей щодо механізмів захисту та реагування — як в поточному контексті, так і для нових проектів. Як зручний спосіб моделювання, наприклад, по типу “що-якщо”, таке уявлення допомагає аналітикам досліджувати потенційні зміни в процесах бізнесу або організаційній структурі. Карти знань служать також дієвим графічним інтерфейсом для користувачів інформаційних порталів і баз знань. карт знань орієнтована на визначення і планування подальших прагматичних кроків: впровадження програми по управлінню знаннями про стан економічної безпеки на підприємстві і пояснення її суті максимально більшому числу фахівців, встановлення пріоритетів використання активів знань для бізнесу, коректування систем моніторингу, створення “корпоративної пам’яті” і т.ін. Схематично карту знань про стан економічної безпеки підприємства представлено на рис.1.

Рис. 1. Карта знань про стан економічної безпеки підприємства

Як видно з рисунку карта знань про стан економічної безпеки підприємства представлена складовими, які відображають всі напрями діяльності по яким потрібно розробляти системи моніторингу та протидії загрозам.

Висновки. Такий інструментарій корисний будь-якому керівнику і будь-якому фахівцю. Як великі, так і малі підприємства використовують карти знань для ідентифікації своїх ключових або стратегічних знань про стан економічної безпеки, а також для визначення того, які активи необхідні для підтримки бізнесу, особливо до і після реструктуризації або злиття. Візуалізація результатів діяльності у вигляді наочних схем допомагає в ефективнішому плануванні впровадження проектів по управлінню знаннями — на рівні бізнес-одиниці підприємства, відділу, команди проекту.

СПИСОК ВИКОРИСТАННЯ ДЖЕРЕЛ

1. Гапоненко А. Л. Управление знаниями [Текст] / А. Л. Гапоненко. — М. : ИПК Госслужбы, 2001. — 52 с.
2. Kleshchev A.S., Artemjeva I.L. «A structure of domain ontologies and their mathematical models» // In the Proceeding of The Pacific Asian Conference on Intelligent systems 2001 (PAIS 2001), Korea Intelligent Information Systems Society, 2001, pp. 410–420.
3. Иванченко Г.Ф. Системи штучного інтелекту : навч. посіб. [Текст] / Г.Ф. Иванченко. — К. : КНЕУ, 2011. — 382 с.
4. М.М. Зацеркляний, О.Ф. Мельников *Основи економічної безпеки : Навчальний посібник.* [Текст] — К. : КНТ, 2009. — 337с.
5. Олейников Е.А. *Экономическая и национальная безопасность:* [Текст]: учебник для вузов / Е. А. Олейников.. — М. — Экзамен, 2005. — 768 с.
6. *Основи економічної безпеки :* [Текст] / О. М. Бурка, В. Є. Духов, К. Я. Петровка, Ї. М. Червяков. — Харків: Нац. ун-т внутрішніх справ, 2003. — 236 с.
7. *Економічна безпека : навч. посіб. [Текст] / О. Є. Користін, О.І. Барановський, Л. В. Герасименко та ін.; за ред. О. М. Джужі.* — К. Алерта; КНТ; Центр учбової літератури, 2010. — 368 с.